

Миронова Лариса Анатоліївна,

ORCID ID: 0000-0001-8545-1916

*старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

Кириллова Марина Дмитрівна,

ORCID ID: 0000-0002-7603-4958

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та практики перекладу
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ «МОЗКОВИЙ ШТУРМ» В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING OF HIGHER EDUCATION STUDENTS USING THE METHOD OF “BRAINSTORMING” IN THE PROCESS OF LEARNING LATIN AND ENGLISH

У статті авторами проаналізовані дефініції «креативність» та «креативне мислення», порівнюються різні підходи до їх визначення. Зазначено, що у контексті вивчення іноземних мов, креативність відіграє особливу роль, сприяючи кращому засвоєнню матеріалу, розвитку комунікативних навичок та підвищенню мотивації до навчання. Дослідження базувалося на комплексному аналізі психолого-педагогічної літератури, що включав опрацювання наукових доробок, статей та інших джерел інформації з подальшим синтезом, систематизацією та формулюванням ключових понять. Зазначено, що в умовах динамічних змін у суспільстві та стрімкого розвитку технологій, проблема розвитку креативності у сучасних здобувачів вищої освіти стає надзвичайно актуальною. Адже саме креативність, як здатність до нестандартного мислення та генерування нових ідей, є ключовою компетенцією, необхідною для успішної адаптації та самореалізації у сучасному світі. Ця проблема набуває особливої ваги в контексті реформування освітнього простору, спрямованого на формування всебічно розвиненої та успішної особистості.

Проаналізовані умови та особливості впровадження різних методів «мозкового штурму» у процесі вивчення іноземних мов, а саме латинської та англійської. Встановлено, що мозковий штурм є сучасним освітнім викликом, що сприяє розвитку творчого, креативного та критичного мислення, мотивації та інноваційних навичок, на відміну від традиційного навчання, орієнтованого на репродуктивне засвоєння знань. Виділено основні методи «мозкового штурму», що застосовуються у процесі вивчення іноземних мов, а саме груповий мозковий штурм, круговий мозковий штурм, рольовий мозковий штурм, брейнраунд (письмовий мозковий штурм). Встановлено, що мозковий штурм може бути ефективно використаний на різних етапах вивчення латинської та англійської мов для активізації лексичного запасу, розвитку граматичних навичок, стимулювання усної та письмової комунікації, розвитку перекладацьких навичок.

Ключові слова: освітній процес, іноземні мови, інновації, латинська мова, англійська мова, методика навчання.

The article analyzes the definitions of “creativity” and “creative thinking” and compares different approaches to their definition. It is noted that in the context of learning foreign languages, creativity plays a special role, contributing to better learning, development of communication skills and increasing motivation to learn. The study was based on a comprehensive analysis of the psychological and pedagogical literature, which included the study of scientific research, articles and other sources of information with further synthesis, systematization and formulation of key concepts. It is noted that in the context of dynamic changes in society and the rapid development of technology, the problem of developing creativity in modern higher education students is becoming extremely relevant. After all, creativity, as the ability to think outside the box and generate new ideas, is a key competence necessary for successful adaptation and self-realization in the modern world. This problem is especially important in the context of reforming the educational space aimed at forming a fully developed and successful personality.

The article analyzes the conditions and features of implementing various brainstorming methods in the process of learning foreign languages, namely Latin and English. It is established that brainstorming is a modern educational challenge that promotes the development of creative, creative and critical thinking, motivation

and innovative skills, in contrast to traditional learning focused on reproductive learning. The main methods of brainstorming used in the process of learning foreign languages are highlighted, namely group brainstorming, circular brainstorming, role-playing brainstorming, brainwriting (written brainstorming). It has been established that brainstorming can be effectively used at different stages of learning Latin and English to activate vocabulary, develop grammatical skills, stimulate oral and written communication, and develop translation skills.

Key words: educational process, foreign languages, innovations, Latin, English, teaching methods.

Постановка питання в загальному вигляді.

Теорія та методика вищої освіти підкреслюють важливість посилення ролі всіх суб'єктів освітнього процесу шляхом ефективної інтеграції традиційних форм і методів навчання у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) з можливостями інноваційного освітнього середовища. Така інтеграція є ключовим фактором підвищення якості професійної підготовки здобувачів освіти, особливо у розвитку практичних комунікативних навичок та креативного мислення. Це, в свою чергу, вимагає розробки та реалізації відповідних педагогічних технологій, створення сприятливого комунікативного простору в закладі освіти та формування комплексної комунікативної компетентності майбутніх фахівців, що потребує належного науково-методичного забезпечення. Сучасні вимоги до випускників закладів вищої освіти передбачають не лише предметні знання у фаховій сфері, але й розвинені навички креативного мислення, здатність генерувати нові ідеї та знаходити нестандартні рішення. У контексті вивчення іноземних мов, креативність відіграє особливу роль, сприяючи кращому засвоєнню матеріалу, розвитку комунікативних навичок та підвищенню мотивації до навчання [4]. Актуальність дослідження визначається незмінним інтересом педагогічної спільноти до пошуку ефективних шляхів удосконалення навчання іноземних мов у сучасних освітніх умовах. Проте, наразі існує дефіцит науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо використання методів «мозкового штурму» в практиці викладачів англійської та латинської мови, що підкреслює необхідність проведення даного дослідження.

Мета статті. Проаналізувати та дослідити, як методи «мозкового штурму» можуть стати ефективним інструментом для розвитку креативного мислення здобувачів вищої освіти та покращити процес вивчення латинської та англійської мов.

Аналіз наукових досліджень. Наукові праці О. Спіріна, Л. Карташової, Ю. Дорошенка, І. Журавльової, І. Смирнової, О. Пометун, О. Єльнікової, Л. Калініної, А. Квятковської, К. Осадчої присвячені різним аспектам організації освітнього процесу з використанням цифрових, інноваційних технологій. У наукових працях відомих

педагогів та методистів обґрунтовано важливість застосування інноваційних технологій у процесі вивчення іноземних мов. Зокрема, О. Пометун [5] досліджує інтерактивні методики та системи навчання, визначаючи інтерактивні технології як такі, що базуються на активній взаємодії учасників освітнього процесу. Ці технології сприяють не лише засвоєнню нових знань, але й ефективній організації групової діяльності, від взаємодії в малих групах (2–3 особи) до масштабної співпраці великої кількості учасників.

Психолого-педагогічні аспекти розвитку креативності в контексті підготовки здобувачів освіти в закладах вищої освіти досліджувалися такими науковцями, як В. Боксогорн, І. Гриненко, О. Дунаєва, А. Крафт, А. Міллер, В. Джеффері Н. Малій, В. Луїна, Л. Петришина, Л. Пузеп, В. Фадеев та ін. У рамках цього дослідження креативність розуміється як інтегрована та складно структурована здатність особистості до творчої діяльності, що виявляється у бажанні та вмінні формулювати проблеми та самостійно знаходити нестандартні, раціональні та результативні шляхи їх вирішення.

Основна частина дослідження. Європейські та національні нормативно-правові акти у сфері освіти чітко визначають значення поглибленого вивчення іноземних мов та важливу роль викладачів у цьому процесі. Зокрема, такі документи, як Рекомендації Ради Європи (2007), рішення Барселонського саміту (2000), Берлінська декларація (2003), Концепція мовної освіти в Україні (2010), закон України «Про вищу освіту» (2014) та «Про освіту» (2017), створюють законодавчу базу для розвитку мовної освіти та підкреслюють необхідність володіння іноземними мовами для успішної професійної діяльності та інтеграції у міжнародний простір.

На сьогодні набуває важливого значення проблема розвитку креативності у здобувачів освіти. Проаналізуємо дефініції «креативність» та «креативне мислення». Поняття «креативність» визначають як складну когнітивну здатність, що ґрунтується на комплексному та постформальному мисленні та спрямована на генерацію нових, оригінальних та цінних ідей у рамках творчого процесу [2]. Креативне мислення є важливим інструментом для вирішення різноманітних завдань, особливо

в умовах невизначеності та криз, воно характеризується здатністю генерувати нестандартні ідеї, знаходити оригінальні підходи до викладання та навчання. Важливими складовими креативного мислення є не лише інтелектуальні здібності, такі як гнучкість та швидкість мислення, але й наявність професійної компетентності та практичного досвіду [8]. У професійній діяльності креативність проявляється у впровадженні нових методів роботи, встановленні міждисциплінарних зв'язків та відкритті нових закономірностей, що сприяє розвитку та інноваціям [4].

Креативне та критичне мислення є взаємопов'язаними когнітивними процесами. Як зазначає О. Пометун, критичне мислення – це активний, цілеспрямований, самостійний, дисциплінований та рефлексивний тип мислення, що передбачає здатність ідентифікувати проблеми, аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію з різних джерел, генерувати та оцінювати альтернативи, обирати оптимальний спосіб вирішення проблеми та обґрунтовувати власну позицію, приймаючи усвідомлені рішення та діючи відповідно [6].

Застосування інтерактивних технологій на заняттях латинської та англійської мови в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова має значний позитивний вплив на освітній процес та сприяє комплексному розвитку здобувачів освіти, зокрема, воно забезпечує:

- *Ефективне повторення та розширення лексичного запасу.* Інтерактивні методи дозволяють урізноманітнити процес повторення вивчених слів та фраз, зробити його адаптивним, індивідуалізованим та мотивуючим. Крім того, інтерактивні вправи часто передбачають контекстуальне використання лексики, що сприяє глибшому розумінню значення слів та їхніх словосполучень, а також стимулює поповнення словникового запасу новими мовленнєвими одиницями [6].

- *Розвиток когнітивних процесів.* Використання інтерактивних технологій позитивно впливає на розвиток таких важливих когнітивних функцій, як увага, пам'ять та мислення, саме тому в процесі навчання використання різноманітних завдань, ігр та вправ, що передбачають активну розумову діяльність, сприяють розвитку концентрації уваги, покращенню пам'яті (як короткочасної, так і довготривалої), а також стимулюють логічне, аналітичне та творче мислення.

- *Формування соціальних та комунікативних навичок.* Інтерактивні методи навчання часто передбачають роботу в парах чи групах, що сприяє розвитку соціальних та комунікативних навичок.

Здобувачі освіти навчаються співпрацювати, домовлятися, висловлювати свою думку, слухати та чути інших, аргументувати свою позицію та знаходити компроміси, що особливо важливо для формування комунікативної компетентності, яка є однією з ключових цілей навчання іноземних мов [4].

На противагу традиційним методам навчання, що часто зводяться до репродуктивного відтворення знань, метод «мозковий штурм» є потужним інструментом розвитку творчих здібностей, мотивації та інноваційного потенціалу здобувачів освіти. Він активізує освітній процес, стимулюючи генерацію оригінальних ідей та формування критичного мислення. Розглядаючи особливості застосування методу «мозковий штурм», слід зазначити, що його використання спрямоване на стимуляцію певних мозкових хвиль з метою покращення психоемоційного стану та підвищення ефективності освітнього процесу [3]. Таким чином, вищезазначений метод може бути дієвим інструментом для підвищення мотивації до навчання у здобувачів освіти закладів вищої освіти.

Як зазначають науковці В. Кузьмін, О. Хміль, І. Воронюк у своєму дослідженні [4]: «Під час мозкового штурму дискусія створює сприятливе середовище для творчості, допомагаючи учасникам подолати психологічні бар'єри, такі як страх критики або невпевненість у власних ідеях. Завдяки інтерактивному спілкуванню, учасники активно залучаються до процесу пошуку рішень, генеруючи широкий спектр ідей без попереднього аналізу чи оцінювання. Саме в цьому полягає ключова функція мозкового штурму – стимулювання генерації ідей у максимально вільній та розкутій формі».

У дослідженні [8] автори зазначають, що під час іншомовного спілкування, організованого за допомогою мозкового штурму, здобувачі зосереджуються не лише на правильності побудови фраз та лексико-граматичних структурах, але й отримують можливість взаємної підтримки та корекції помилок (взаємонавчання), що значно покращує командну взаємодію. Завдяки активізації творчого та асоціативного мислення, лексичні одиниці та вирази краще запам'ятовуються, а також відбувається подолання мовного бар'єру.

Аналіз наукових досліджень та власний педагогічний досвід дозволяє виділити основні методи «мозкового штурму», що застосовуються у процесі вивчення іноземних мов [8; 3; 4]:

1. Груповий мозковий штурм. Цей метод, який також називають класичним або традиційним

мозковим штурмом, передбачає генерацію ідей у групі. Хоча в описі [3] зазначено, що він часто використовується у групах, які віддають перевагу письмовому обговоренню, це не є його виключною характеристикою. Груповий мозковий штурм може проводитися як усно, так і письмово, або з комбінацією обох підходів. Зокрема, при вивченні теми “Nomen substantivum: declinationes” / «Класифікація та відмінювання іменників» з дисципліни «Латинська мова», викладачем Одеського національного університету імені І.І. Мечникова Мироною Л. було проведено практичне заняття, де здобувачі освіти повинні були розділитися на підгрупи та протягом певного короткого проміжку часу придумувати назви для нових явищ, предметів, використовуючи різні відмінки. Після завершення етапу генерації, кожна підгрупа презентувала свої напрацювання, пояснюючи логіку вибору відмінка та значення утворених слів. Це дозволило не тільки закріпити знання з граматики, але й розвинути креативне мислення та вміння працювати в команді. Для більшої наочності, результати роботи кожної підгрупи фіксувалися на дошці, що сприяло візуалізації процесу та полегшувало подальший аналіз та обговорення.

2. Круговий мозковий штурм. Основна перевага цього методу полягає у забезпеченні рівної участі всіх членів групи, він створює умови, за яких навіть найскромніші учасники відчують себе комфортно та мають можливість висловити свою думку. Водночас, цей метод може бути менш ефективним для генерації глибоких та складних ідей, оскільки обмежує час на обмірковування.

3. Рольовий мозковий штурм. Є ефективним методом активізації освітнього процесу та розвитку креативного мислення у вивченні іноземних мов, створюючи атмосферу веселощів та сприяючи розгляду проблем з різних точок зору. У цьому виді мозкового штурму акцент робиться на створенні атмосфери невимушеності та позитивного емоційного настрою, де дух змагання відходить на другий план, а головною метою є спільна генерація ідей, тому поняття «переможця» та «переможеного» відсутнє. Рольовий мозковий штурм полягає в тому, що здобувач уявляє себе в ролі іншої особи та аналізує шляхи вирішення проблеми з її точки зору. Цей метод передбачає зміну ролей між учасниками, що дозволяє їм продемонструвати свої комунікативні та професійні навички. Так, зокрема, при вивченні англійської мови, викладачем Одеського національного університету імені І.І. Мечникова Кирилловою М. було проведено заняття на тему «Стилістичні

і прагматичні особливості формування англійського речення при перекладі з української мови». Здобувачі освіти уявляли себе на місці професійних перекладачів, редакторів та носіїв мови з різним соціальним статусом та рівнем освіти, що дозволило розглянути проблему перекладу з різних лінгвістичних та соціокультурних позицій. Зокрема, обговорювалися способи передачі метафори та метонімії при перекладі з української мови на англійську, вживання іншомовних слів та переклад діалектної лексики. Кожна роль передбачала свій підхід до вирішення перекладацьких проблем. Наприклад, «письменник» міг зосередитися на збереженні емоційного забарвлення тексту, «редактор» – на граматичній та стилістичній правильності, а «носій мови» – на автентичності та природності звучання перекладу. Після виконання завдання кожна група презентувала свої напрацювання, обґрунтовуючи свій вибір перекладацьких рішень з позиції обраної ролі. Це сприяло не тільки глибокому розумінню стилістичних та прагматичних особливостей перекладу, але й розвитку емпатії, креативності, комунікативних навичок та вміння працювати в команді.

4. Брейнрайтинг (письмовий мозковий штурм). Ця методика, що ґрунтується на принципах мозкової атаки, передбачає фіксацію ідей учасниками групи не в усній, а в письмовій формі. Кожен учасник записує свої пропозиції на аркуші паперу, після чого відбувається обмін цими аркушами між членами групи. Отримавши аркуш від сусіда, учасник використовує вже наявні ідеї як стимул для генерації власних, дописуючи їх на цьому ж аркуші. Процес обміну аркушами триває протягом приблизно 15 хвилин [3].

Здійснюючи аналітичний огляд та узагальнення сутнісних характеристик зазначених вище дефініцій, можна зробити висновок про те, що мозковий штурм може бути ефективно використаний на різних етапах вивчення латинської та англійської мов [7; 5; 8; 3]:

- Активізація лексичного запасу. Здобувачам освіти пропонується згенерувати якомога більше слів на задану тему. У латинській мові це може бути пов'язано з утворенням похідних слів від кореня. Наприклад, від латинського слова “scribo” (писати) можна згенерувати “scriptor” (письменник), “scriba” – (писар), “scriptura” (письмо), “describo” (описувати) і т.д. В англійській мові, наприклад, від слова “write” можна утворити “writer”, “writing”, “rewrite”, “underwrite” і т.д.

- Розвиток граматичних навичок. Здобувачам пропонується скласти якомога більше речень

з використанням певних граматичних форм та конструкцій (наприклад, Present Perfect в англійській мові або Praesens, Imperfectum чи Futurum I indicativi passivi в латинській).

- Стимулювання усної та письмової комунікації. Здобувачі обговорюють певну проблему або ситуацію, генеруючи ідеї щодо її вирішення. У латинській мові це може бути обговорення біологічних термінів, наукових назв вигаданих організмів, використовуючи латинські корені і суфікси та дотримуючись правил біноміальної номенклатури. В англійській мові це може бути дискусія на актуальні соціальні, технічні, професійні теми.

- Розвиток перекладацьких навичок. Здобувачам пропонується перекласти певний текст, генеруючи різні варіанти перекладу окремих слів або фраз.

Із вищезазначеного можна зробити висновок, що методи «мозкового штурму» є цінним інструментом у вивченні іноземних мов, оскільки забезпечують комплексний розвиток особистості майбутнього фахівця. Вони сприяють не тільки розвитку креативності та пошуку інноваційних рішень, але й формуванню важливих соціальних навичок, таких як вміння працювати в команді, а також позитивно впливають на психологічний

комфорт здобувача, підвищуючи його самооцінку та мотивацію до вивчення мови.

Узагальнюючи, варто відзначити, що опанування теоретичних і практичних аспектів методів «мозкового штурму» сприятиме підвищенню ефективності діяльності кожного, хто застосуватиме цей метод. А мозковий штурм є дієвим інструментом, який заслуговує на важливе місце серед методів навчання здобувачів вищої освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У процесі дослідження було встановлено, що метод «мозковий штурм» є ефективним інструментом розвитку креативного мислення у здобувачів освіти, які вивчають латинську та англійську мови. Його використання сприяє активізації освітнього процесу, розвитку комунікативних навичок та підвищенню мотивації до навчання. Різноманітні види мозкового штурму дозволяють адаптувати цей метод до різних навчальних ситуацій та потреб здобувачів. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку методичних рекомендацій щодо використання мозкового штурму на різних етапах вивчення іноземних мов та оцінку його ефективності у порівнянні з іншими методами навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Галецький С. М. Комунікативна компетентність майбутніх викладачів іноземних мов як предмет наукових досліджень. *Інноватика у вихованні*, 2019. вип. 9, с. 327–338.
2. Дроздова І.П. Розвиток креативності як необхідної якості особистості професіонала у процесі навчання студентів ВТНЗ засобами українського мовлення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 2008, 50, с. 108–113.
3. Козинець І. І. Мозковий штурм як одна з форм колективного обговорення проблем. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні наук*, 2015. Вип. 1. С. 99–103.
4. Кузьмін В., Хміль О., Воронюк І. Технології мозкового штурму як інструмент для підвищення мотивації до навчання здобувачів вищої освіти. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*, 2023. 4. Doi: 10.32782/academ-ped.psyh-2023-4.11
5. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*, 2018, 2, с. 89–98
6. Постоєва Л. Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх перекладачів методом «Мозкового штурму». *Актуальні проблеми філології: мовознавство, літературознавство, методика викладання філологічних дисциплін*, 2010. Т. 2. С. 368–371.
7. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови. *Рідна школа*, 2011. № 8–9. С. 28–36.
8. Телемуха С. Б. Мозковий штурм як метод реалізації інтерактивного навчання. *Український науково-медичний молодіжний журнал*, 2014. 1(79), С. 169–171. URL: <https://mmj.nmuofficial.com/index.php/journal/article/view/531> (дата звернення 15.01.2025)
9. Хомуленко Т. Зміст та розвиток креативності в освітньому просторі. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 2016. № 4. <https://doi.org/10.20998/%25x>